

Vesna Krmpotić
BRDO IZNAD OBLAKA

Vesna Krmpotić
BRDO IZNAD OBLAKA
Dopunjeno izdanje

Biblioteka POSEBNA IZDANJA

<i>Izdavač</i>	<i>Priprema i štampa</i>
PROMETEJ, Novi Sad	PROMETEJ, Novi Sad
<i>Za izdavača</i>	<i>Tiraž 1.000 primeraka</i>
Predrag Kovačević	http://www.prometej.co.rs
<i>Urednik</i>	E-mail: redakcija@prometej.co.rs
Zoran Kolundžija	ISBN 978-86-515-0701-7

Prethodna izdanja 1987, 1988, 1989, 1990. i 2000.

Copyright © Vesna Krmpotić
Copyright © IK Pometej, Novi Sad, 2012.

Napomena:

Ova se knjiga od 13. do 462. strane daje kao fototipija prema izdanju
Globus, Zagreb, 1989.

Dodatak: Audio zapisi

1. Igorov san o putu u svemir
2. Snimak radio emisije *Na Sljemenu sa Sonjom*
(gošća Vesna Krmpotić)

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
821.163.42-94

KRMPOTIĆ, Vesna

Brdo iznad oblaka / Vesna Krmpotić. - Dopunjeno
izd. - Novi Sad : Prometej, 2012 (Novi Sad : Prometej).
- 460 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Biblioteka Posebna izdanja /
Prometej, Novi Sad)

Tiraž 1.000. - Beleška o autoru: str. 481-482.

ISBN 978-86-515-0701-7

COBISS.SR-ID 271094023

Vesna Krmpotić

BRDO
IZNAD OBLAKA

Dopunjeno izdanje

PROMETEJ
Novi Sad

*Gospodaru postojanja
na svijetu ništa nije moje
osim Tebe.*

*Nives Čički Šain, „Njih dvoje”,
2009. (kombinovana tehnika)*

Predgovor dopunjenom izdanju

O BRDU IZNAD OBLAKA

OVA JE KNJIGA

Ova je knjiga reportaža s bojišta. U njoj je svaki detalj neizostavljiv, kao detalj osvajanja nepoznatoga terena, ili eksperimenta o kojemu ovisi utvrđivanje od kakve smo građe sačinjeni, kao detalj mape otkrivanja izvora Orinoca ili potonuća Atlantide. Faktografija je postavljena kao kraljica, na prijestolje svjedoka. Pa ipak, ta se faktografija doima kao fantazmagorija, kao halucinoza, ili u najbolju ruku kao poetsko preinačenje – ili makar prodahnuće – onoga što se dogodilo. U ovoj knjizi, međutim, ja nisam željela biti pjesnikinja, govoriti simbolima i metaforama, prepoznavati svemir u zrcu pijeska, krojiti na svoj način povijest, i slično. Ona je dnevnik ratnice, i ujedno, posredno, dnevnik onoga za koga se bitka vodi. Ona je, ujedno, i putopis kroz vlastito čuđenje nad onim što se mislilo da se zna, a nije se znalo životom. Umom i riječju i unutarnjim iskustvom se znalo, i da ovoga bola nije bilo, V.K bi ostala spisateljica, darovita, možda cijenjena, možda znalac i otkrivač nekih nedovoljno poznatih nam svjetova, ali ne bi metodom vlastite kože doživjela stvarnost koja se pred njenim očima piše u poeziju i fantastiku, i ne bih vidjela i čula i čitala poeziju, koja se piše stvarnošću, služi se njezinim slovima i znakovima. Nadam se da ovo neće ostati nerazumljivo.

BOL

Netko je otišao iz našega kruga postojanja, netko dragocjen i drag, i vi da pretražite cio svijet, da zađete u svaku kolibu, da prevrnete svaki kamen, uđete u svaku pećinu, prašumu, popnete se na najvišu planinu, vi toga odlaznika više nećete naći. Suočeni ste, dakle, s gubitkom bez pardona, kojega ni cjelokupna ljudska znanost i umijeće ne može više povratiti. Da se upregnu svi mozgovi, sav novac, sva moć, nemoćni su takav odlazak pretvoriti u povratak. Vi ste na tomu poprištu sami. I tu, u toj samosti, započinje vaš obračun s iluzijama, ili, naprotiv, vaš bijeg u tlapnje.

Takav gubitak nudi nam dvosmjerni kolosjek – može otpočeti (ili se ubrzati) naš intenzivniji samorazbir, samospoznavanje, naša svjetospoznaja, ili pak suprotno, može se dogoditi bijeg u opsjene i samoobmane, u samosažaljenje i energetski pad, u bolest i duševni poremećaj.

Kad taj netko vama dragocjen i drag ode iz vašega vidokruga postojanja, taj

vidokrug više nikad neće biti isti, jer vi više niste isti. Što se dogodilo? Događio se gubitak. Događio se bol. No nije to najveća nesreća.

OČAJ

Kad netko vama drag i dragocjen pati, boluje, a vi ste bespomoćni da mu patnju makar ublažite, to onda nije gubitak i bol, nego očaj.

Razlika je između bola i očaja velika. Bol može biti produbljenje i izoštrjenje suptilnijih osjetila od vida i sluha i dodira, bol može biti neka vrsta veze, bivanja i zajednosti s izgubljenom dragocjenošću, bol može biti nešto plemenito i samospoznajno, tako da mnogi od nas i njeguju pobožno i (često nesvjesno) taj bol – neki će to nazvati mazohizmom – ali uvjereni sam da to nije ništa nenormalno, a još manje bolesno. Bol tada postaje kontakt i trag i čak svojevrsna prisutnost voljene osobe. Bolje bol, reći će mnogi, nego tupost i obamrlost osjećaja.

Često mi je bivalo jasno da ne bih dala svoj bol ni za stotinu veselja.

Ali očaj, očaj, to je okrutna nemoć da nešto učinimo za voljeno biće, onda kad mu je to akutno potrebno.

KAKO S BOLOM

No neki idu sa svojim bolom kao s ranom: svi da vide – kako reče jedan naš pjesnik od roda cesara. Bol je najintimnija stvar, on stanuje ispod smiješka, on vas prati u svim akcijama i optimističkim pothvatima, svim ljepotama, on je vaša pronicljivost, vaša tananost, vaš odmak od stvari, on je naposljetku vaše stanje čak i u snu, nerazaznatljivo od vas. Bez njege, bez bola, ja možda više ne bih znala koračati. Pjevati. Razgovarati s bližnjima.

NAŠ ODNOS PREMA SMRTI, ŽIVOTU, SEBI

Tu je bitan, kao prvo, naš odnos prema smrti, to jest, što mi uistinu mislimo i kako doživljavamo smrt. O tomu će dijelom ovisiti i naš osjećaj gubitka. Jesmo li nekoga zauvijek izgubili, je li svemir, svijet, zauvijek izgubio tu osobu? Ili privremeno? Da li je išta u svemiru izgubivo, ne mislim kao neka temeljna energija, ona jest neizgubiva, već kao posebni sklop dotične energije, individualna svijest? Da li se ona rastače i nestaje? Vraća li se kip u glinu? Što o tomu znamo, što o tomu mislimo? To utječe na naš osjećaj boli i gubitka.

Nadalje, u vezi s tim je i naš odnos prema životu. Prema svijetu ili postojanju, i na kraju, ishodeći iz spomenutoga, i naš odnos prema sebi.

Uzmimo sad naš odnos prema smrti. Okcidentalna kultura uglavnom smrt smatra prestankom bića, poništenjem postojanja, uminućem, utnućem. Tolike druge kulture i religijski vidici govore nešto posve drugo. Smrt je samo vrata u jedan našim osjetilima nedohvatan svijet, kažu ti vidici. Biće je besmrtno. Ono se samo penje na više ili niže katove sedmokatne stvarnosti, kažu.

Ja se s tim odvajkada slažem. Mnogo prije svoga iskustva smrti. To jest, ne

slažem se s tim zato što bi takav stav poslužio kao utjeha zbog gubitka sina, već se slažem zato što sam oduvijek tako mislila – zato jer je takva stvarnost za mene normalna, istinita i logična. Da sad ne nabrajam dokaze da je uistinu tako, naime, da nitko ne nestaje i ne prestaje poslije smrti tijela – za to nam treba nova knjiga.

Dakle, naš stav prema odlasku nekoga iz sfere naših osjetila vrlo je bitan za ono kako ćemo ispratiti takvu osobu i kako ćemo ostati bez nje na vlastitoj stazi.

Druga stvar, a u svezi s napomenutom, jest i opet naš odnos prema općemu i golemom, prema sveukupnosti postojanja, prema našem mjestu u svemu tomu, priprosto i skućenije rečeno, prema životu. Ako u svemiru nema slučaja, ako je sve što se događa zakonito – kako nam danas i fizičari kažu – onda je i opet naš stav prema odlasku voljenoga drukčiji, nego kao kad smo uvjereni da je sve bez smisla i reda, da je svemir kovitlac slučaja, pokrenut bez nečije volje i uperen ni u što, i da je naša sudbina u njemu sudbina časovitoga praha u vjetru. (Usput, definicija slučaja). Ako je sve zakon, onda je lakše podnijeti gubitak, jer je taj gubitak u sklopu velikog kontinuuma koji je promišljen, sagrađen kao neka katedrala, ili kao Deveta simfonija, kao Notre Dame, ili Velika piramida, gdje svaki oblik i detalj i protega ima svoje neporecivo mjesto, najbolje kako za nj tako i za cijelu strukturu.

I treća stvar, u svezi s prvima dvjema, a koja će odrediti naš odnos prema gubitku o kojemu je riječ, to je naš stav prema sebi. Tko smo mi? Jesmo li mi svoje tijelo? Je li naša granica granica naše kože? Je li naš identitet naše ime, prezime, nacionalnost, itd? Što je to naše Ja, to jastvo, ta sobost, je li to nešto što stane u posvojnu zamjenicu „moje” i „moj”? Ili ju nadilazi? Tko je taj ili to što kazuje „moje” tijelo, „moj život”? Tko je taj koji može kazati „moje” tijelo, „moj” život, ako nema za to neko pokriće kao bitna imenica?

Pojasnit ću: mi kažemo, zar ne, moja ruka. Moja narukvica. Moja haljina. Moje riječi. Moje ime. Moj život. Više i ne primjećujemo da je čudno tako govoriti. Posvojna zamjenica „moj” pokazuje zapravo naš odnos prema istinskom jastvu – ako je ovo tijelo naše, tko je taj Ja koji ga svojata i posjeduje? Ima li razlike između posvojnice „tijelo” i „haljina”? Oboje je moje, a tko je onda taj posjednik? Oboje je prolazno, a da li je posjednik također prolazan – ili možda nije?

Počnemo li tako pronicati sebe i svijet, onda i bol zbog odlaska iz našega kruga postojanja biva drukčiji.

Isto načelo treba prepoznati i u rodbinskim i krvnim i svim drugim vezama. Mi opet posvojno kažemo: moj sin, moj brat, moj prijatelj. Ali ako u ovom svemiru sve ima svoj vrlo neslučajan i samosvojan put, gdje svaka biljka livade ima svoj miris, rast i cvat, svoju boju, vrijeme, i oblik, onda se mora poštovati ta posebnost, i onda je svatko svoj, iako smo privremeno i vrlo neslučajno zajedno, u odnosima majke i sina, muža i žene, prijatelja i prijatelja. Ja sam to učila, u grčevima i udivljenjima svojega druženja s Igorom. Igor je bio moj učitelj, koji mi je na različite načine objašnjavao da je on sa mnom samo privremeno, da on ima druga posla, da smo on i ja suradnici u jednoj zadaći uvjetno nazvanoj

očitovanje duha u svijetu materije, i da je on ovdje u dobrovoljnoj službi, koja je za nj i žrtva i ispunjenje.

Sve ovo što sam ispričala o poimanju i razumijevanju okvira naše pojedinačne slike, zapravo je lijek za bol, zapravo je prepoznavanje šire i čudesnije tapiserije od našega konca u njoj, ali prepoznavanje na konkretan, a ne na apstraktan način – onako kako je moj sedmogodišnji učitelj – zapravo, mnogo više, vodič – meni omogućio da prepoznam.

Tu sam knjigu, to izvješće, napisala jako brzo, služeći se dnevnicima i svim raspoloživim zapisima. Napisala sam je daleko od svoje uobičajene adrese – u Africi, u Gani. Dugo sam se opirala da ju pišem. Naposljetku, jednoga sam dana sjela za stol s pisaćom mašinom i započela hladnokrvno, bez potresa, trudeći se jedino da budem pouzdana i vjerna. I završila vrlo brzo. Rukopis je dogotovljen 1985. a objavljen je 88., u Zgbu, pod naslovom kojega mi je Igor, glavni lik, dao još u Washingtonu; a njemu je, kako je rekao, taj naslov („Brdo iznad oblaka”) u snu dao Đizas, to jest, Isus.

Otada knjigu više nikad nisam otvorila.

Osim prije 3 dana, zbog ovoga (osmog? devetog?) izdanja. Za razliku od prethodnih, ovo je izdanje obogaćeno audio-snimkama Igorove priče o njegovoj noćnoj divot-pustolovini s opakim vrebačem i s voljenim Đizasom. Nadalje, u ovom je izdanju i snimak jednoga od mnogih razgovora o „Brdu“, vođenog na radio Sljemenu u Zgbu. I na kraju, tu su i dodatne fotografije ličnosti i prizora koji su sudjelovali u drami.

Odjednom, u toj reportaži čitam epopeju. Historiju uspona. Bogatstvo. Neslučajnost. Nevjerojatnu simetriju zbivanja. Prije sam bila najviše usredotočena na samo događanje. A sada, kod drugog čitanja, zapravo prvoga čitanja poslije napisanoga djela, vidjela sam unutarnju zakonitost događanja, njegove silnice, cijelu višeslojnu dramu I sad sam zahvalna tk.zv. providnosti, što sam još jednom prošla tim tragom, začuđena, eto, ljepotom koju bol više ne zasjenjuje.

A SAD, KAKO JE TEKLA RIJEKA

Prvo i prvo, Igor je bio duša koja je već od rođenja zaždila, to jest, jurnula put kapije odlaska. Kao sasvim mala beba, jedva je preživio dehidraciju. Kao dvogodišnje dijete u zadnji je čas spašen od padanja s vrha stubišta devetokatnice. Još mu nije bilo ni pet godina kad je konstatiran leukosarkom i potom, akutna limfoblastična leukemija. Istoga časa kad je izrečen strašni sud, stala sam se okretati po svijetu bliskom i dalekom, i tražiti druge načine liječenja osim prijateljskog trovanja kemoterapijom. U ono vrijeme, dakle ranih 70tih, ti drugi načini baš i nisu bili poznati, još manje priznati. Rijetki su se tim načinima bavili. Tk.zv. alternativa nije imala pristup – kao danas – među dopuštene prakse. Prvo s čim sam smjesta krenula, to su bili čajevi jedne vrlo priproste travarice. Zatim, tu je bio blagotvoran susret s jednim iscjeliteljem – bioenergetičarom – iz Zagreba. Paralelno, tekla je prepiska s ljudima koji su bili dokazani instrumenti t.zv. astralnih operacija – kroz čije je ruke ekipa izvantjelesnih medicin-

skih stručnjaka korigirala poremećaje na tk.zv.astralnom tijelu, nadređenom svojoj grubljoj replici, ovoj našoj fizičkoj ovojnici. Takav jedan instrument bio je velečasni Brown, a svoje je umijeće naučio od jednoga indijanskog vrača, i smatrao je da je takav pristup i način bio uobičajen u Atlantidi. Stanovao je u Toccoi u državi Georgiji. Bila sam spremna smjesta otputovati u Toccou. Ali on jedino nije primao djecu, zbog vrlo razumljivih razloga, koje mi je objasnio u pismu. Stoga sam, umjesto u Toccou, otputovala u Pariz, u stari, pomalo truli dvorac, bolnicu dra Bernarda. Tamo je krenula kemoterapijska indukcija i kobaltna radijacija po protokolu tom i tom. Za to vrijeme, George Chapman bio je moj sljedeći potez. Chapman, Englez, radio je u polusvjesnom, hipnotanjanju nad tijelom pacijenta, a zapravo je kroz njega radio izvjesni dr. William Lang, liječnik iz 19. stoljeća. No Chapman je bio zauzet već godinu dana unaprijed. Svejedno, njegovo mi je pismo, i savjeti dra Langa, bilo dragocjeno, kao i Brownovo. Zatim, tu je bila Nadiya Hasan, sufijka iz Kaira. Amrita iz Indije, nevjerovatna, čudesna Kathryn Kuhlman iz Amerike, i pohod u njezinu crkvu u Pittsburghu, nalik na najveću fantazijsku predstavu uživo; nadalje, moja draga prijateljica Jean Hill iz Washingtona, također izlječiteljica bez premca, potom, znanosti poznata Olga Worrall, Amerikanka, koja je pristajala da radi eksperimente sa znanstvenicima, Morris Cerullo, popularni misionar i iscjelitelj. Još jedna pustolovina bilo je moje otkriće terapije dra. Gersona, i odlazak Igorov i moj u Los Angeles, kod kćerke pokojnoga dra Gersona, koji je liječio Hipokratovom metodom i imao rezultate, koje je službena medicina potirala koliko je stigla i znala. Međutim, ta metoda nije mogla imati učinak ako je organizam već izgubio svoju moć korišćenja lijeka, to jest, ako je bio prezatrovan, pa se prirodni nagon i imunitet izgubio.

Dok su indukcije kemoterapijom, remisije i ponovni povratak bolesti nailazili sve brže, i doze bivale sve otrovnije, Igor je bivao sve mudriji u objašnjavanju svoga slučaja i svoje uloge i svoga druženja s Isusom –Đizasom – u tk.zv. snovima. Kazivao mi je da je cijelo to liječenje besmisleno, jer on, eto, želi otići, njega čeka njegova krilata družina, koja leti oko kuće i koja je već pomalo nestrljiva. Njegovi su snovi i njegove riječi bili sve arhetipskiji, sve proročkiji, sve istinitiji – sve veća otkrića.

NAJVEĆI VRH

I onda, na vrhuncu svega tog penjanja na Zoserovu piramidu čuda, srela sam sâm vrh – lik Stvarnosti, Istine i Ljubavi, Sathya Sai Babu. U jednom ranom susretu rekao je da će izliječiti Igora. Iako sam ja mislila da „izliječiti” znači ostate u tijelu, to jest, u momemu svijetu i vidiku, „izliječiti” je značilo upravo doslovce – izliječiti od leukemije. Pri kraju svojega kalvaričnog puta kroz igle, otrove i kobalte, naime, na kraju napuštanja već nedjelotvorne kemoterapije, Igor – nevjerovatno ali istinito – našao se izliječen od leukemije! Liječnici najprestižnijega Nacionalnog Instituta za zdravlje u SADu, u Washingtonu D.C., gdje se Igor liječio, ti su liječnici bili zapanjeni nad neobjašnjivim nestankom bolesti a u posljednjemu, neizlječivom stadiju, Krv zakrčena limfoblastima do

iznemoglosti, na koje nijedan citostatik više nije djelovao, sada je bila čista! Bez i jedne maligne stanice! Pomislili su da su zamijenili krv s tuđim uzorkom. Ponovili su analizu i ostali bez objašnjenja. Pitali su me o tomu, ali ja nisam željela pričati svoju priču.

Naime:

ja sam molila Babu da Igor ako već mora otići od nas, ne ode zbog leukemije. Ispunio mi je molbu. Leukemija je netragom nestala, a Igor je otišao zbog klonuća srca.

Smijem reći da je Igor došao na kratki izlet, da bi potvrdio da je stvarnost i život poezija i božanski zakon. I vjerujte, takvoga svjedoka u mom životu i u još mnogim životima koji su se preko knjige sreli s Igorom, nije bilo.

NA KRAJU

Nemam pravije riječi od riječi HVALA.

Vesna Krmpotić
Bgd., 11. 3. 2012.

Predgovor

Čitav svoj život žedala sam za čudom, za nesvakidašnjicom. A sada želim izvijestiti o svakidašnjici koja nadilazi moju snagu čuđenja i izraza.

Dugo sam, godinama, istraživala mogućnost da šutim o nečemu tako neizrecivom; da ga poštujem tišinom, da ga ne prepjevavam u riječ.

Poslije devet godina odgodnih poteza shvatila sam da nemam pravo ne reći. Ne zato što sam spisateljica, već zato što sam svjedok. Knjigu je napisao ljetopisac koji nije znao kud ni kamo nego zabilježiti, te u toj radbi nije imao ono pravo koje ima pisac: pravo na izbor i igru. Sve je već izabrano i dogođeno: mogućnost odustajanja pripada drugima.

Meni preostaje da kažem što sam vidjela; da, koliko umijem, kažem bez pristranosti, kao na suđenju. Ne zato jer znam govoriti bolje od drugih, već zato što sam se zadesila na mjestu događaja. I što sam u odvijanju ove povijesti bilježila nadnevke i zgone, snimala izjave i razgovore – a to se pokazalo dragocjenim. Metafora ovoga pisanja je doslovnost do daske.

U svakom drugom pisanju najveći zadatak moje fantazije je da odigra svoj *imitatio* ljepote–i–smisla. Ali na ovom poslu najveći zadatak moje fantazije je: ispričati kako je bilo. Isključiti nagon oponašanja Tvorca i zadovoljiti se disciplinom svjedočenja. *Mysterion* koji se odigrao pred mojim (i još ponekim) očima dovoljno je simboličan i magičan da preudovolji nagonu domišljanja i osmišljanja. Podaci su simboli, a strpljiva potankost stoji umjesto sažeća.

Po svojoj namjeri dakle ova knjiga nije literarno djelo. Vjerojatno nije ni po svojoj izvedbi. Njezinu autoricu stoga ne bi valjalo poistovjećivati s pjesnikinjom V. K, bez obzira na to što se radi o istoj osobi. Ali u svakom slučaju, razlog ovakvosti knjige nije estetske ni, šire uzevši, artističke kreativne prirode, već je svjesno i kostrijetno zaboravljanje svakog drugog razloga osim razloga svjedočenja.

Tako smo živjeli, tako pišemo. S poniznom zahvalnošću što smo se našli dovoljno blizu događaja da ponekad budemo njegov dio.

BRDO

ZAČEĆE

»Najveća je slast spavati sa ženom koja plače«, rekao je prije mnogo godina muž moje prijateljice, palučajući u nju svojim plavim, morfijskim očima. U spavaonici na Novom Beogradu ta mi se rečenica rasprsnula u utrobi kad sam se suočila s istim palucanjem u očima svog muža. No putem tih suza i te slasti stigao je u naš život Igor, o kojemu je knjiga.

Već smo imali jedno dijete, Relju. Već su odgorjele dvije delhijske godine, i odtinjale dvije beogradske. Već je jenjavala ošamućenost zbog žestine promjene, već sam se prepoznavala u pustolovini koja se sve više sastojala od predvidljive i zajamčene svakodnevice. Ukratko, dnevna se spontanost sve svjesnije računala u supružanstvo Radivoju Petkoviću i majčinstvo Relji Petkoviću.¹

Prije no što se bespovratno udjenem u Igorovo začće, naime u priču, htjela bih se časomice vratiti u predživot toga trenutka, da izmamim iz njega onaj paunski pokret širenja rodoslovnih pera u jednu istovremenu lepezu. Ima li uopće trenutka koji nije takav sklopljen paunski rep, koji dakle ne bi mogao izgledati šire i raskošnije, a da ipak ne bude ni za perce bogatiji? Ošinuti samu sebe tom lepezom, zaslijepiti se njenom neopisivom gizdom, okaniti se, možda, prepričavanja njezinih boja i okrenuti se vlastitoj zaslijepjenosti kao jedinog jasnoj stvari, raditi sve ono što nam je dano da radimo u pjesmama i u apokrifnim životopisima, kako bi to lako, najlakše bilo!

Igor se udijevao u mene sa stotinu strana. Prije no što se odlučim za jednu i uprem prstom u trenutak ubačen u moje tijelo prije sedamnaest godina,

¹ Od nečega moraš početi. Izabrala sam, evo, Igorovo začće, mada bih jednako prikladno mogla početi od vlastitog. Kad jednom kloneš i pristaneš na to da je nešto nečemu početak, onda moraš pristati i na kalendarski, pravčni raspored zbivanja, sa svom njegovom strojevnošću. Nije nevolja u tome što pristaješ na pravčano vrijeme, već u tome što ne otkrivaš njegovu vezu s kružnim vremenom – vezu nalik na onu kakva postoji između obzora i crtice na dogledu, ili između topline i stupnja na toplomjeru. To jest, nezgodno je zaboraviti da ograničena trajanja nisu toliko dio vremena, koliko su mjere vremena.

Povijest koju se spremam ispisati stanuje u oba vremena, u pravčanom i u kuglastom, kao svaka druga ljudska povijest. U pravčanom svemiru svaki događaj zakonita posljedica nekog prethodnog događaja i istodobno je uzrok narednog; trenuci su redosljedni, tvore crtu, kontinuitet i kretanje. U kuglastom svemiru svaki trenutak sadrži u sebi sve druge trenutke. Ako je prvi površje i mjera drugome, a drugi ako je unutrašnjost i bezmjerje prvome, ako se dakle jedan s drugim druže otprilike onako kako se opna sapuničnog mjehura druži s vlastitom utrobom od zraka, pa kad opna prsne ona nestaje, a zrak i dalje ostaje beskrajni zrak – ako je uzajamnost oba svemira otprilike od ove vrste, onda je dobro potražiti veze između oba, njihove crno-bijele rupe; i ne odbacujući oholo prolaznost i tankost vanjskog zbivanja, dobro je prepoznati ga kao kožu i izraz unutrašnjeg.

htjela bih još jednom vidjeti da nema tog pera u lepezi predživota gdje neću naći otisak iste dječje stope s velikim okom na tabanu.

TRI PREDŽIVOTA

Moji najveći živi učitelji bili su moja djeca. Dugo mi je trebalo da ih pronađem i dovedem u svoj svijet. Što li sve nisam radila i gdje li sve nisam putovala da bih pripremila njihov dolazak.

Prvi od tih predživota je povijest indijskog ljubavnog zova. On je počeo negdje u djetinjstvu s »Tigrom od Ešnapura« i s Rudyardom Kiplingom. U pomrčini svanjuje dan plavkastih korica. Na koricama piše zatubastim slovima: Indijska džungla. Knjiga je zdepasta i neiscrpna, onakva kakva se poklanja na svršetku osnovne škole ili na početku ozbiljne bolesti. Ono »džungla« bijaše zvuk koji se dugo nije dao strpati u toke svoga leksičkog značenja – jer »džungla« nije bila samo nešto gusto, raslinsko, mrklo i zamršeno, bila je vrlo senzorni, vrlo zvukovit doživljaj grmljave pred oluju, režanja pred riku i podzemnog tutnja koji se još nije sabrao u potres. Iz tog zvuka kasnije su put mene krenuli Gitandali i Upanišade, i otajstveni, strastveni poziv *muralija*, brindavanske frule; i naposljetku, početkom šezdesetih godina, stipendija indijske vlade za dvogodišnji studijski boravak u Indiji. »Džungla« je sve to bila izravno s korica. Odmah sam znala da se radi o sudbonosnoj stvari. Toga dječjega dana bila sam uzrujana kao ptica koja, lebdeći nad sjemenom stabla, osluškuje granu svoga gnijezda.

Od svih priča i zgoda iz »džungle« najvećma me se dojmila ona o Riki Tiki Taviju. Dojmila me se jednom fusnotom. Netko je želio objasniti zašto i kako mungos u dvoboju s naočarkom najčešće izlazi pobjednikom. Objašnjenje se račvalo u dva pravca: prvo, mungosa spasava njegova nevjerojatna, fantastična hitrina kojom svaki put izbjegne naočarkinim očnjacima, i drugo, mungos ipak biva ugrizen, ali poslije pronalazi nekakvu travku kojom se izliječi od otrova.

Smjesta sam se opredijelila za travku. Mila zvjerčica imala je rep poput metlice za čišćenje skupocjenih predmeta, bila je tihotapac i mogla se odgojiti u kućno mezimče; no postajala je mudra i nepoznata u času otrovnog ugriza. Neugrižen, mungos i ne zna što sve zna. A kad se u njemu probudi znanje o travkama, on će prije poginuti nego odati svoju tajnu. Da, ponekad će sebi dopustiti i smrt od otrova, samo da bi zavarao zoologe i ostale. U mungosu sam prepoznala svoj *totem*; i doživotno sam, nepovratno zavoljela njegov stil samoodržanja.

Prošlo je dvadesetak godina od plavkastog dana. Indija je dobila nov oblik: otputovala sam u nju. Poluteretnjakom »Velebit« troje je putovalo do Bombaja, a jedan se mladi njemački misionar iskrcao u Kerali. Usprkos mom tadašnjem radosnom povjerenju prema svemu što me znano i neznanu u Indiji čekalo, nepogrešivo sam u sebi napipala onog davno ugrizenog mungosa iz »džungle«: krenuo je, eto, u potragu za svojom travkom.

U New Delhiju se ubrzo pokazalo da bi moja travka mogla biti nešto (naoko) obično, čovjek potpuno drukčiji od mene, i spreman da takav i ostane. Mada je sva Indija mirisala po mungosovoj travi, čovjek, to jest Radivoje, jednostavno je bio ta trava.

Ljudi koji su mi bili bliski, moja klapa, listom su se računali u nešto

(naoko) neobično, ali spremno da takvo ne ostane. Jer kako su godine prolazile, neobičnjaci i »udareni« susretali su se u sve prorijeđenijim redovima, dokaz jedni drugima da je izumiranje u punom zamahu. Radivoje je bio tako tvrdoglavo i samouvjereno neudaren, da je to graničilo s ludošću, fantazijom, bajkom: tako se valjda oćuti dodir žablje kože prije nego što će se zguliti s kraljevića.

Indija je Radivoju bila profesionalni zadatak: radio je kao savjetnik za štampu i kulturu u ambasadi u Delhiju. Kao svaka prava travka, nije ništa znao o travama. Njegovo neznanje bilo je žestoko i zadrto i djelotvorno, gotovo nemilosrdno. Da je u desetoj godini bio čitao Riki Tikija, s prezirom bi odрубio naklapanja o travama, a glasao bi za podobjašnjenje broj jedan, odnosno za mungosa kojega spasava vlastita, mungoska brzina. Uistinu, on je u svojim očima i bio takav mungos, koji se u borbi za samoodržanje oslanja na vlastitu hrlost i vještinu. Život je klopka i zasjeda; treba prozreti svaki grm i šum, nanjušiti svaćiji trag, štoviše: predvidjeti ga. Tom vjerom je hodao: ali od te vjere život se zaista pretvarao u busiju i stupicu. Čovjek koga sam srela u Indiji bio je živi *koan*, Ućiteljeva zagonetka.

Ali nije bilo potrebno pitati; čak ni razumjeti. Bilo je dovoljno zaroniti u tu simetričnu nejasnoću i ostati zajedno – usprkos sebi i usprkos njemu.

Čovjek koji će postati Igorov otac, dio je dugorepog indijskog pijanstva. I on je, zajedno s Vedama, iskoćio iz »džungle« moga djetinjstva. U trenutku našega sraza pitala sam se jesu li Vedante i joge bile samo udice? Kasnije su sva pitanja ove vrste postala suvišna: trebalo je raskrćiti prostor za odgovore koji su u međuvremenu postali meso.

U drugom predživotu rodoslovna nit se ukazuje kao nešto bestjelesno, mada prodjenuto kroz tjelesnost. Eterićna vodilja teče kroz događaje i vremena, birajući ih i redajući prema svojoj nezemnoj ćudi, tražeći svoje prijevodne termine u svijetu stvari, da bi ostala temeljno njima nedodirnuta. »Indijska džungla«, Indija i dvoje začetnika u takvoj presložbi važnosti su tek prometni znakovi te zajedno s ostalim licima i krajolicima priće postaju sindrom dotićne eterike.

I ovdje se javlja jedna knjiga. Ovaj put se zove »Životopis jednog jogija«. Kupovala sam je i čitala barem pet puta, odnosno, iznova sam je otkrivala u pet svojih grćeva otvaranja, svaki put u drugom izdanju, u drugom gradu, u drugo vrijeme, u drugoj situaciji. Prvi put me našla u Delhiju, u kući jednog znanca; začudila me svojom posvemašnjom nesrodnošću s ostalim naslovima na polici. Uzela sam je u ruke, prolitala, pitala tko je taj Jogananda. Znanac je objasnio da se radi o »jednom od tih njihovih jogija«, o Bengalcu koji je najveći dio života proveo u Los Angelesu gdje je osnovao »Društvo za samoostvarenje« i gdje je umro. Na prvoj stranici bilo je otisnuto svjedoćanstvo mrtvaćnice u Los Angelesu, s potpisom direktora, dra Rowea: svjedoćilo se da Joganandino tijelo nije pokazivalo nikakvih znakova truljenja dvadeset i sedam dana poslije smrti. Na koricama se nalazila Joganandina fotografija: nije mi ulijevao povjerenje onako rusokos i nježan, sa srnolikim očima.

Čitala sam je s vjerom i nevjericom. Govorila bih: »U redu, ovo je moguće; ali ovo nipošto.« Ili: »Ovome se može vjerovati; ali ovome...« Jogananda je pisao o svom životu, o roditeljima, ućiteljima, školovanju, ćudesima i ćudotvorcima, pisao je o podrijetlu *krije* joge, o indijskoj znanosti duha, o temeljnoj istoći Isusova nauka i Vedante. Od toga svjedoćenja ja sam

tada uzela onoliko koliko je stalo u moju ondašnju duhovnu spremnicu. Ni jednog časa nisam pomislila da pisac laže; ali sam mislila da je u svojoj revnosti da dokaže Boga više pripao dokazivanju nego Bogu.

Drugi »Životopis« zbio se u Kairu. Bio je to lavovski lik Joganandina učitelja koji je odjednom stao na čelo duboke istinitosti svega što se u knjizi navodilo. Vjerovala sam Joganandi zbog toga što je imao takvog učitelja.

Pamtim da je tada u moj život naišlo nekoliko darovitih i neobičnih osoba koje su listom voljele »Životopis«. Knjiga me opkolila i polako se, poput mača, počela izvlačiti iz korica. No još uvijek sam baratala s nekim svojim tvrdoglavim »ako« i »ipak«.

Treći »Životopis« kupila sam u Parizu. Jutrom bih lutala kroz čađu i svjetlucanje grada, kupujući igračke, ploče i knjige. Popodneva i večeri provodila sam s Igorom, u staroj suroj bolnici »*Saint Louis*«. Uveče, u pljesnivoj svjetlosti hotelske sobe, čitala sam Knjigu, do suza zaprepaštena svojom dojakošnjom nesposobnošću da osjetim *ljubav* kojom je Knjiga napisana. Prije sam mislila da je piščeva pogonska snaga žar dokazivanja: sad sam gotovo tjelesno osjetila da je to bezuvjetna ljubav.

Igorova tjelesna bolest i duševno zdravlje su se podudarali rastom: bilo je to napredovanje u dvije istovremene tabele, od kojih je jedna bila tamna, a druga svijetla. U Washingtonu sam kupila četvrtu Knjigu, ali je više nisam čitala. Bilo je nepotrebno. Iskustva Joganande i drugih, tuđa iskustva, sada su prešla na našu stranu, ponašajući se rodbinski prisno.

Ovo postupno čitanje »Životopisa« nalikovalo je na penjanje uz stepenice. Svaki put isti vidik – samo zahvaćen s nešto višeg stajališta. Svaki put sam propuštala u sebe nove količine onoga što sam u početku bila svrstala u nemoguće.

Jednoga dana, u Washingtonu, Joganandina me fotografija prenula s posve neočekivana mjesta. One krotke oči sjale su nad nevelikim stalkom knjiga koje su bile prognane iz ortodoksne medicinske misli. Knjige o povratku prirodnim lijekovima, knjige o vegetarijanstvu, enzimima, lea-trilu, ginsengu. A mislila sam da smo stigli na kraj svakog iznenađenja, barem u pogledu »Životopisa«. Nalazila sam se u prodavaonici kemijski nezagađene hrane, uzgojene na organski gnojnim njivama. »Što radiš ovdje?«, jedva sam ga stigla upitati, jer već sam se obrušila na stalak, predosjećajući otkriće, roneći među knjige i časopise. Vlasnici prodavaonice imali su valjda nekakav razlog zbog kojega su stavili Joganandu među propovjednike enzima, ali njihov me razlog nije zanimao. Zanimao me jedino Joganandin razlog – što je on vidio na tom stalku? Jedna tanka knjiga džepnog izdanja nosila je naslov: »Je li dr Max Gerson uistinu pronašao lijek za rak?« Kupila sam je i pročitala istog popodneva. Po riječima dra Alberta Schweitzera, dr Gerson je jedini medicinski genij dvadesetog stoljeća. Bio je mrtav već petnaest godina, ali Charlotte, njegova kći i pomoćnica, još je negdje živjela i (možda) liječila. Počela je potraga za Charlottom. Kad sam poslije dva mjeseca stala licem u lice s njom, a s Igorom o boku, grad oko mene opet se promijenio: sad je to bio Los Angeles, Joganandin grad. Poslije nekoliko dana našli smo se i u matičnom uredu Društva za samoostvarenje. To je dakle bio Joganandin razlog.

Dalek je bio put iz New Delhija: vodiči su bili jedna knjiga i jedno dijete. Poslije Los Angelesa »Životopis« me nije više nigdje presretao. Naš vlastiti životopis pružio se natrag i naprijed, na sve strane; Igor je počeo putovati